

***Процесуально
організаційні засади
судово-медичної
експертної діяльності в
Україні***

***Доц. Валентин Васильович
Франчук***

СУДОВА МЕДИЦИНА

Судова медицина – це спеціальна самостійна медична наука, яка вивчає та розробляє певні питання медичного, біологічного та медико-криміналістичного спрямування для запитів органів досудового слідства, прокуратури і

Предмет судової медицини – система чи коло особливих медичних знань, умінь і навиків, призначених для з'ясування

Об'єкти судової медицини

- Мертві тіла (трупи)
- Живі особи (потерпілі, обвинувачені)
- Матеріали судово-слідчих справ
- Речові докази біологічного походження

ЗМІСТ

СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Складовими частинами цієї науки є:

- 1. Процесуально-організаційні засади судово-медичної діяльності лікарів.**
- 2. Судово-медична танатологія.**
- 3. Судово-медична травматологія.**
- 4. Судово-медична токсикологія.**
- 5. Судове акушерство та судова гінекологія.**
- 6. Учення про дію на організм термічних, електричних та інших зовнішніх факторів, гіпоксичні стани, їх діагностика.**
- 7. Учення про наглу (раптову) смерть.**

ЗАВДАННЯ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

1. Надавати практичну допомогу право-охоронним органам і суду у вирішенні правових питань, що вимагають медичних знань.
Висновки медичної експертизи — одне з важливих джерел доказів у судовому процесі.

2. Сприяти покращенню лікувально-профілактичної роботи, вдосконаленню охорони здоров'я. Це здійснюється шляхом:

- обговорення на клініко-анатомічних конференціях випадків розходження клінічного та морфологічного діагнозів;

- доведення до органів охорони здоров'я виявлених дефектів діагностики і лікування, оформлення медичних документів;

- своєчасне виявлення випадків гострих інфекційних хвороб і повідомлення про них органів охорони здоров'я тощо.

3. Проводити профілактичну роботу з метою попередження травм, отруєнь, раптової смерті тощо шляхом:

- узагальнення та аналізу різного виду травматизму, отруєнь, наглої смерті дітей і дорослих, виявлення їх причин;

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУДОВІЙ МЕДИЦИНІ

1. Загальний – матеріалістичний.

2. Морфологічні:

*розтин трупа, описання змін, ушкоджень;
гістологічний;
цитологічний;
ботанічний тощо.*

3. Клінічний – обстеження потерпілих,
звинувачуваних, інших осіб.

4. Імунологічний – визначення наявності,
виду, групи крові, сперми тощо.

5. Медико-криміналістичні:

*стереомікроскопія;
фотографування;
рентгенографія;
спектроскопія;
трасологічний;
ототожнення знаряддя травми, особи;
огляд трупа на місці пригоди та інші.*

6. Хімічний — виявлення отруйних речовин.

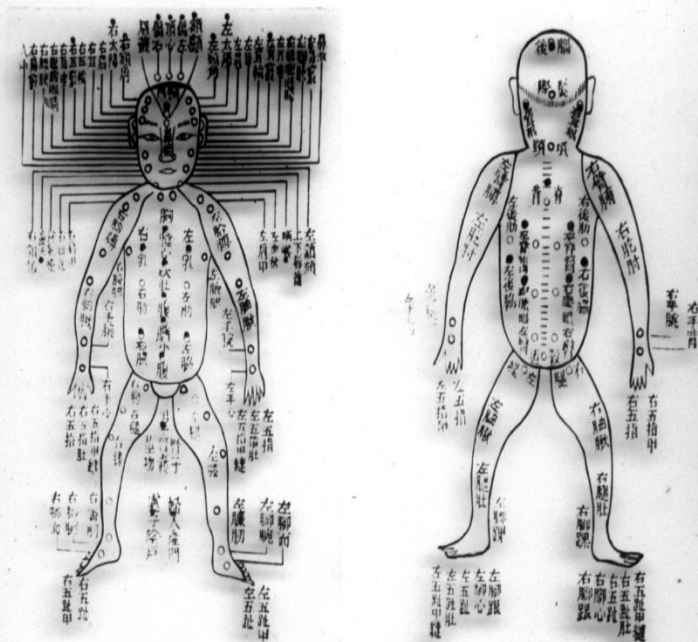

СУН ЦЫ (1186-1249)--АВТОР ПЕРВОГО В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ
ТРУДА ПО СУДЕБНОЙ МЕДИЦИНЕ „СИ ЮАНЬ ЛУ“ (1247)

Зміст трактату “Сі Юань-лу” та контурні зображення тіла з указанням точок локалізації небезпечних для життя ушкоджень

СУН ЦИ “Сі Юань-лу” (1247р.) Зміст

1. Огляд трупа, техніка огляду та ідентифікація особи.
2. Учення про ушкодження. Про способи та знаряддя травми. Смертельність ушкоджень.
3. Контурні зображення тіла людини з позначенням точок, в ділянці яких ушкодження небезпечні для життя.
4. Про задушення та утоплення.
5. Про отрути та отруєння.
6. Відомості про штучні хвороби.
7. Перше описання трупних плям, трупного заляккання та ознак смерті від блискавки.
8. Вказівка на те, що гнильні зміни не повинні бути перешкодою для розтину трупа.

КОНТУРНЫЕ ИЗОБРАЖЕНИЯ ТЕЛА ЧЕЛОВЕКА (спереди и сзади)
С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ТОЧЕК ЛОКАЛИЗАЦИИ ОПАСНЫХ ДЛЯ ЖИЗНИ
ПОВРЕЖДЕНИЙ (из книги „Ся Юань Лу“)

Заснування судової медицини в Європі

ТРАКТАТ АМБРУАЗА ПАРЕ

“Про висновки лікарів і бальзамування трупів”

(1575 р.)

- 1. Оцінка властивостей та тяжкості ушкоджень.**
- 2. Ознаки смерті від механічної асфіксії.**
- 3. Ознаки смерті від отруєння чадним газом та ураження блискавкою.**
- 4. Висновки з приводу дітогубства.**
- 5. Визначення незайманості (дівочості).**
- 6. Зразки судово-медичних “рапортів” (актів).**

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС КАРЛА V

“Lex carolina” (1532 р.)

Встановлював:

- Обов'язок суддів запрошувати лікарів при розгляді справ про:
 - а) нанесення смертельних ран;*
 - б) дітогубство;*
 - в) викидень;*
 - г) отруєння;*
 - д) лікарські помилки.*
- Обов'язковий огляд мертвого тіла.

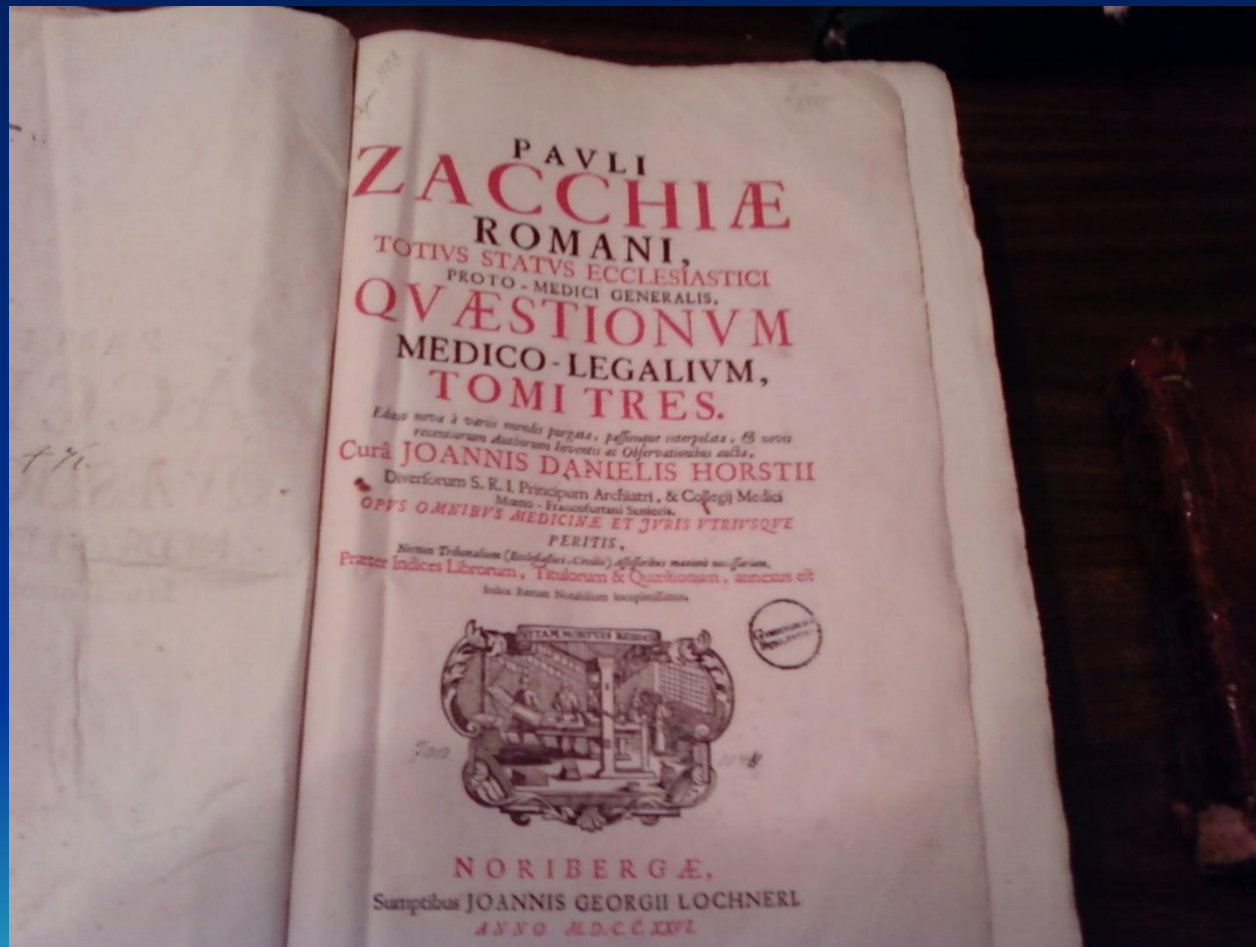
Приділяв велику увагу судовим (речовим) доказам.

КОДЕКС ЮСТИНІАНА (529 - 534 рр.)

1. Покладений в основу Римського права, він підкреслював особливу роль лікарів у судовому процесі. *“Лікарі власне не свідки, вони більше судді, ніж свідки”*, - зазначалось у ньому.

2. Він містив питання діагностики *отруєнь*, терміну *вагітності*, встановлення *віку*, про *душевні хвороби* тощо.

Трактат Паоло Закхія “Судово-медичні питання”

ЕТАПИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

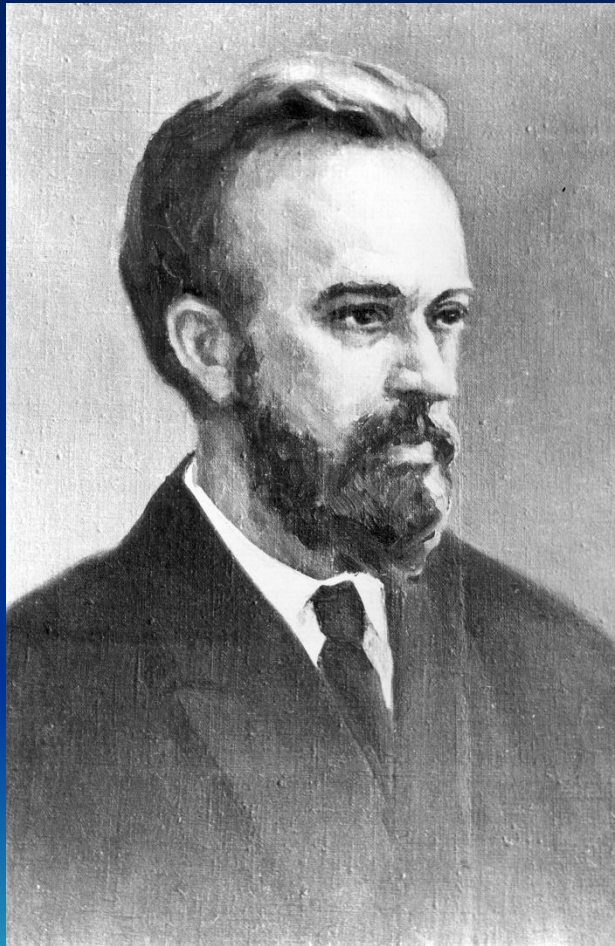
- 1. Допетровський період.**
- 2. Дворянський (Петровський) період.**
- 3. Судова медицина в першій половині XIX ст.**
- 4. Післяреформенний період (з 1864 р.).**
- 5. Радянський період (1917 - 1991 рр.).**
- 6. Сучасний період (після 1991 р).**

Професор Петербурзької
медико-хірургічної академії
С.О.Громов (1774-1856)

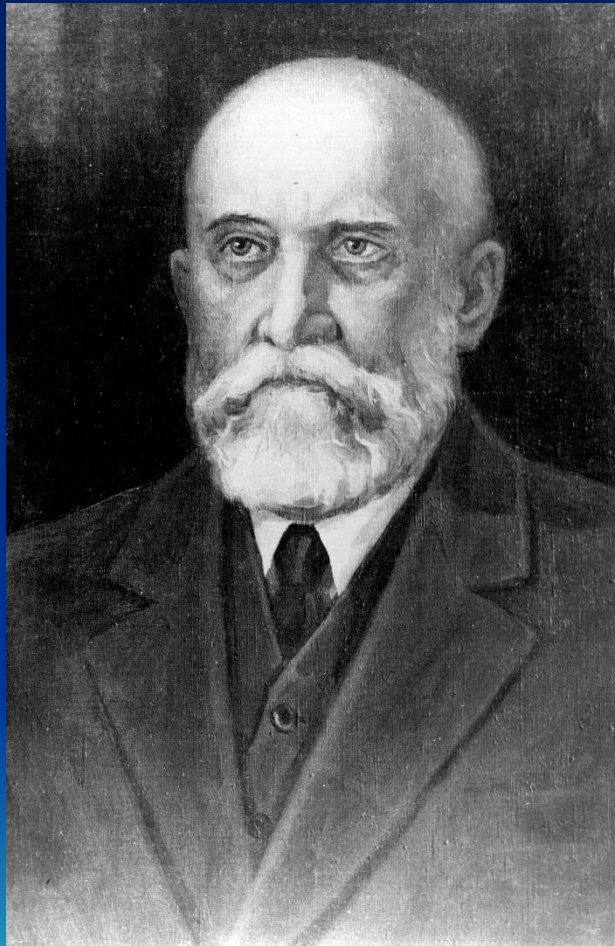
- автор першого вітчизняного підручника з судової медицини “Короткий виклад судової медицини” (1832р.)

П.А. Мінаков (1865-1931) – завідувач кафедри судової медицини Московського університету

- У 1894 р. П.А. Мінаков захистив докторську дисертацію “Про волосся в судово-медичному відношенні”. Ця робота до нашого часу не втратила свого значення.
- Мінаков установив нові дані про товщину волосся, будову серцевини і кіркового шару його у людини та деяких тварин. Він вперше описав морфологічні особливості волосся. П.А. Мінакову належить пріоритет у виявленні змін у волоссі при дії на нього полум’я. Він описав зміни волосся при пострілах з близької відстані.
- П.А. Мінакову належить також пріоритет у відкритті нової ознаки смерті від гострої кровотечі. У своїй праці “Про субендокардіальні екхімози при смерті від витікання крові” (1902), він опублікував дані про вперше ним виявлені екстравазати під ендокардом, названі згодом “плямами Мінакова”. Він відкрив нейтральний гематин і описав його спектр

М.С. Бокаріус (1869-1931) – представник Харківської школи судових медиків

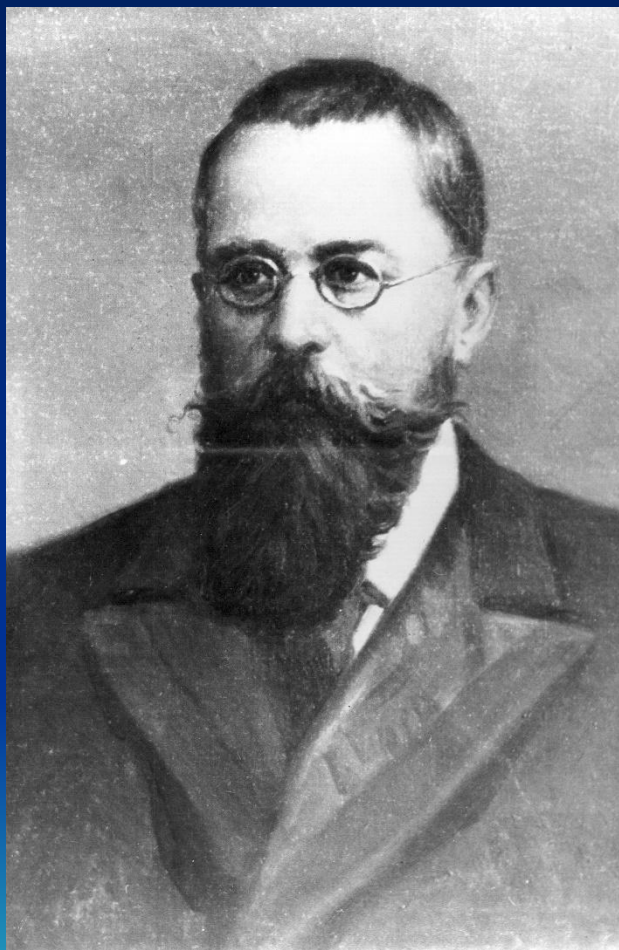

- Він написав ряд підручників і посібників (близько 50 праць). Серед них перший з радянських посібників із судової медицини фундаментальна праця “Зовнішній огляд трупа”
- У 1930 р. М.С. Бокаріус видав “Контурні зображення частин тіла людини для прикладання до протоколів судово-медичних розтинів”. У кінці 1930 р. вийшла остання праця М.С. Бокаріуса “Судова медицина у викладі для медиків і юристів” у двох частинах (томах).
- Він брав активну участь в організації судово-медичної експертизи на Україні. Зокрема, він був ініціатором і організатором інституту судової експертизи у Харкові, якому присвоєно його ім'я. Під його керівництвом з 1926 по 1928 рр. виходив журнал “Архів кримінології та судової медицини”.
- Він перший поділив трупні плями на 3 стадії: гіпостаз, трупний набряк і фальшивий трупний синяк. Запропонував пробу для визначення прижиттєвості странгуляційної борозни (розглядання шкіри в прохідному світлі – проба Бокаріуса). Відомий його реактив для дослідження плям крові (реактив Бокаріуса для отримання кульок гемохромогену).

Проф. М.Бокаріус у своєму робочому кабінеті

Н.А. Оболонський (1856-1913)

- видатний судовий медик, став завідувати кафедрою судової медицини після Ф.Ф. Ергардта. Він написав близько 40 наукових праць, серед яких особливо відома дисертація “Про волосся в судово-медичному відношенні” (1886р.) та посібник для лікарів “Посібник при судово-медичному дослідженні трупа та при дослідженні речових доказів” (1894).

FBI LABORATORY

- In 1932, thanks to J. Edgar Hoover, the director of the FBI, launched a national lab that would offer forensic services to the entire country's law enforcement agencies.
- Today, the FBI laboratory is the largest and most reputable in the world.

Складові сучасної судової медицини у світі

Specialized Forensic Services

These are provided by specialized individuals, and are not usually a part of a full-service crime lab.

- Forensic Pathology
- Forensic Anthropology
- Forensic Entomology
- Forensic Psychiatry
- Forensic Odontology
- Forensic Engineering

- Судово-медична патологія
- Судово-медична антропологія
- Судово-медична ентомологія
- Судово-медична психіатрія
- Судово-медична одонтологія
- Судово-медична інженерія

1. Forensic Pathology

Investigates sudden, unnatural, unexplained, or violent deaths. Questions a forensic pathologist must attempt to answer:

- Who is the victim?
- What injuries are present?
- When did the injuries occur?
- What caused the injuries?
- What was the time of death?

<http://www.pathguy.com/TimeDead.htm>

If a cause of death cannot be determined by external observation of the body, then an Autopsy is required.

Судово-медична антропологія і її завдання

2. Forensic Anthropology

Deals with identification and examination of human skeletal remains. Bones degrade at an incredibly slow rate. They can tell:

- Sex
- Age
- Race / Origin
- Type of injury (cause of death?)

Forensic anthropologists are often needed to identify victims of a mass disaster such as air crashes, 9/11 WTC disaster, bombings, etc.

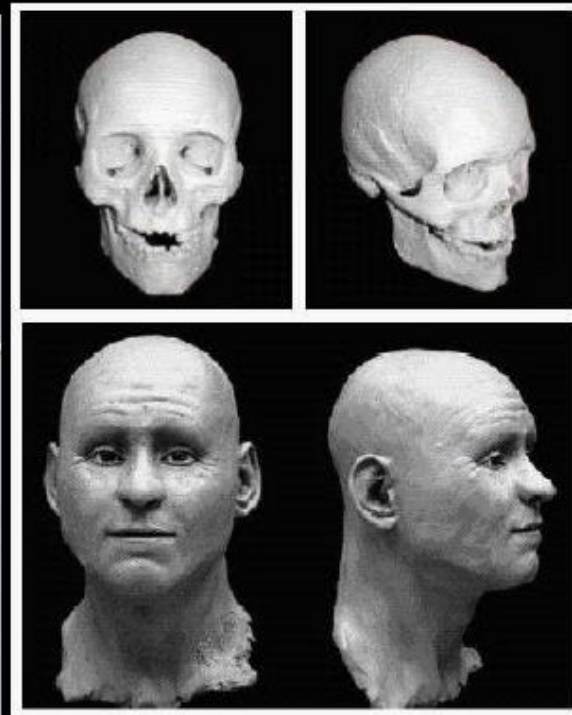
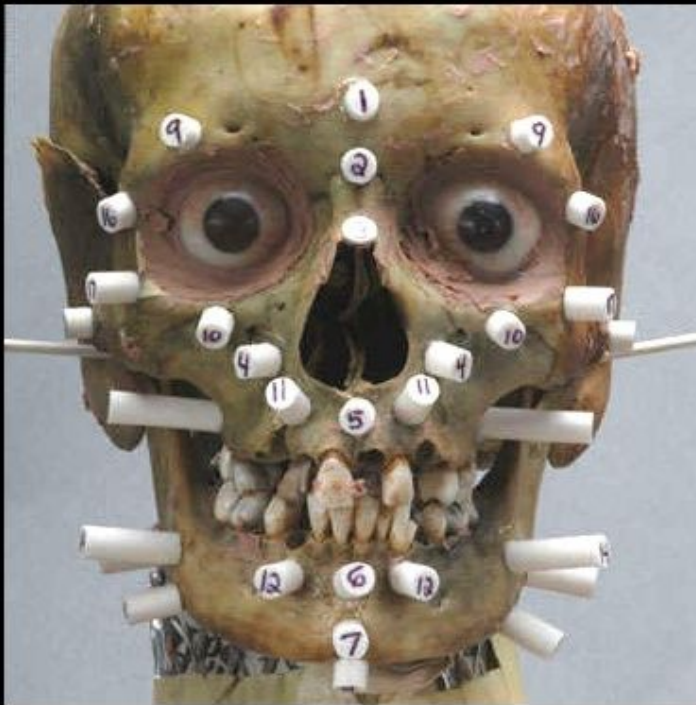
Forensic Anthropology

- Primarily deals with the identification and examination of human skeletal remains
- Exams can reveal
 - Origin, sex, approximate age, race, and skeletal injury
- Other Skills
 - Facial reconstruction
 - Mass disaster identification

Ідентифікація особи – основне завдання судово-медичної антропології

- Sometimes forensic anthropologists have to use Facial Reconstruction artists to help identify the remains.

Судово-медична ентомологія

3. Forensic Entomology

The study of insects and their relationship to a criminal investigation. Can help determine time of death.

After death, specific insects become inhabitants of the corpse in a specific sequence. Blowflies are usually the first to arrive. Knowing the life cycles and studying the maggots can help determine time of death. Ambient temperatures can play a role in insect life cycles, so it can be tricky to rely solely on this method.

A Blowfly and its maggots

Typical Primary Smooth Maggot

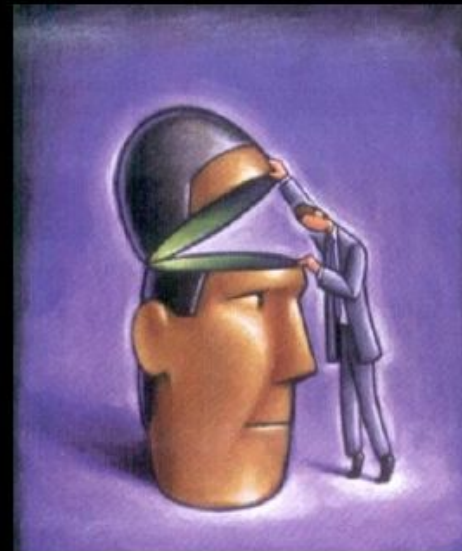
Typical Hairy Maggot

Судово-медична психіатрія

4. Forensic Psychiatry

The relationship between human behavior and legal proceedings is examined. Forensic psychiatry can help determine:

- If a person is fit to stand trial
- Suspect's behavioral profile
- Behavioral patterns of criminals (Profiling)

Судово-медична одонтологія

5. Forensic Odontology

Using teeth to identify remains. Tooth enamel is the hardest substance in the body and usually the last to decompose. So teeth can be used (and old dental records such as X-rays and casts) to identify a body in an unrecognizable condition.

Dental Impressions
and Casts

Судово-медична інженерія

6. Forensic Engineering

This aspect of forensic science includes accident reconstruction, causes and origins of fires and explosions.

Закон України

“Про судову експертизу”

від 25 лютого 1994 року № 4038-XII

- Судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об’єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства.

ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ (ст. 242 КПК України)

...2. Слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;
- 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;
- 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 КК України.

ОБОВ'ЯЗКИ ЕКСПЕРТА

1. З'явитись за викликом правоохоронних органів чи суду в призначене місце і у визначений час.

2. Провести повне дослідження об'єкта і дати об'єктивний та обгрунтований письмовий висновок.

3. На вимогу органу дізнання, слідчого, прокурора, судді чи суду дати роз'яснення щодо даного ним висновку.

4. Заявити самовідвід за наявності передбачених законодавством підстав, які виключають його участь у справі.

5. Зберігати слідчу таємницю.

6. При неправильному тлумаченні висновків експерта однією із сторін заявити про це суду.

7. Надавати консультації працівникам правоохоронних органів чи суду з приводу експертизи.

ПРАВА ЕКСПЕРТА

1. Ознайомлюватись з матеріалами справи, що стосується предмета судової експертизи.
2. Подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, необхідних для висновку.
3. Вказувати у висновках експертизи на виявлені в ході її проведення факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені запитання.
4. З дозволу особи або органу, які призначили експертизу, бути присутнім під час проведення слідчих чи судових дій і заявляти клопотання, які стосуються предмета експертизи.
5. Ставити допитуваним особам запитання, що стосуються експертизи.
6. Відмовитися від проведення експертизи, якщо:
 - а) запитання, поставлене перед експертом, виходить за межі його компетенції;
 - б) надані експерту матеріали недостатні для складання висновків;
 - в) експерт не має необхідних знань для виконання покладеного на нього обов'язку.
7. Радитися між собою, коли призначено кілька експертів.
8. Скласти окремий висновок, якщо при проведенні комісійної експертизи експерт не згідний з висновками інших експертів.
9. Подавати скарги на дії осіб, у провадженні яких перебуває справа, якщо ці дії порушують права експерта.
10. Одержувати матеріальну винагороду за проведення експертизи, якщо її виконання не є посадовим завданням.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРТА

Експерт несе кримінальну відповідальність за:

1) відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді або під час провадження досудового слідства.

Ст. 385 КК України: покарання - штраф від 50 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до 6 міс.

2) завідомо неправдивий висновок під час провадження дізнання, досудового слідства або в суді.

Ст.384 КК України: покарання - від виправних робіт на строк до 2 років чи арешту до 6 міс. до обмеження волі на строк до 5 років або позбавлення волі на строк від 2 до 5 років.

3) розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка проводила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання.

Ст. 387 КК України: покарання - штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до 2-х років.

ВИДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

1. Первісна (*первинна*) :

- а) одномоментна
- б) двомоментна

2. Додаткова

3. Повторна

4. Комісійна

5. Комплексна

Організаційна структура судово-медичної служби в Україні

Thanks for your attention!

